

Verslag van de bespreking bij het Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit over het onderwerp *Vaccinatiestrategie* in het concept-beleidsdraaiboek Mond- en Klauwzeer (versie 2.0, zomer 2004) op 13 januari 2005

Aanwezig: diverse vertegenwoordigers van het Ministerie en vertegenwoordiger van diverse betrokken organisaties (zie voor de namen en de organisaties het verslag van het Ministerie; voor zover bekend bij notuliste, zijn ze in het verslag vermeld)

Inleiding

In de zomer van 2004 hebben betrokken organisaties het concept-beleidsdraaiboek MKZ ontvangen en hebben hierop kunnen reageren. LNV overlegt momenteel over de volgende onderwerpen van gedachten met betrokkenen:

- Crisiscommunicatie
- Dierenwelzijn
- Bijzondere dieren/zeldzame dieren
- Vaccinatiestrategie
- Hobbydieren
- Mest en melk
- Ongevoelige diersoorten (paarden en pluimvee)
- Bestrijdingsuitvoering

Tijdens de overleggen worden de deelnemers geïnformeerd over de beweegredenen van het ministerie bij het invullen van genoemde thema's en krijgen zij de mogelijkheid om knelpunten en suggesties voor verbeteringen aan te dragen.

Werkwijze

LNV zal in deze bijeenkomst het toegezonden stuk *Vaccinatiestrategie* in grote lijnen toelichten. Dit is het hoofdstuk dat in het Draaiboek van juni 2004 ontbrak. Het is nog een concept. LNV staat open voor suggesties en opmerkingen. Het verslag van deze bespreking wordt toegestuurd aan alle deelnemers. Er komt één terugkoppeling naar alle deelnemers van alle besprekingen die geweest zijn.

Vraagstelling

Het hoofdstuk bevat zowel een veterinaire, een economische als een maatschappelijke component. De vraag is hoe je mkz zo kunt bestrijden, dat er maatschappelijk draagvlak voor is en de Nederlandse maatschappij kan leven met de maatregelen die het ministerie voorstelt. Er is in opdracht van LNV veterinaire en economisch onderzoek gedaan door het Institute for Risk Management in Agriculture (IRMA, Wageningen Universiteit) om cijfers te verstrekken voor de effecten van verschillende wijzen van bestrijding en vaccineren. LNV denkt met het voorstel dat nu ter tafel ligt een zo goed mogelijk compromis voor Nederlandse omstandigheden te bieden en hoopt dat het veterinaire, maatschappelijk en economisch aanvaardbaar is.

Vervolgens geeft mevrouw Nielen van de Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid van het ministerie een korte toelichting op het stuk en de overwegingen van LNV. Zij gaat dieper in op de in het stuk genoemde uitgangspunten.

T.a.v. uitgangspunt III: de minister beslist of gevaccineerd kan worden: er kunnen situaties zijn dat het niet noodzakelijk is om te enten en situaties dat het beslist moet. Maar deze beslissing kan niet op voorhand genomen worden. De deskundigengroep, die wordt genoemd, wordt nu opgericht. Die moet beslissen of, hoe en in welke gebieden gevaccineerd wordt. De afweging van de maatschappelijke belangen t.o.v. de epidemiologische en de economische wordt door de LNV-crisisstaf gemaakt.

In de ter vergadering uitgedeelde indeling van Nederland staan de diverse compartimenten en is een voorbeeld van een vaccinatiegebied opgenomen. Twee km. rondom een besmet bedrijf wordt gevaccineerd. Het vaccinatiegebied kan ook delen tellen waarin niet gevaccineerd wordt.

T.a.v. VI. De EU Richtlijn biedt twee mogelijkheden, maar LNV kiest voor beschermende vaccinatie (d.w.z. dat de dieren na vaccinatie in leven blijven). Deze beslissing is dus wel op voorhand genomen. De uitgangspunten zijn gestoeld op de huidige situatie en de huidige regelgeving.

Na deze toelichting van de kant van LNV volgen vragen vanuit en discussie met de aanwezigen.

Afweging enten of ruimen/strategieën

De heer Osinga (LTO Nederland). In het stuk neemt het ministerie een genuanceerder standpunt in dan wat de minister uitdraagt. LNV zegt dat de minister in zijn uitspraken niet te genuanceerd kan zijn. Er komt van zijn kant een statement. De kans dat er gevaccineerd gaat worden is zeer reëel, is zeer groot. Maar die keuze is nu niet al voor de eerste uitbraak te maken. Wij gaan ruimen of vaccineren. Zoals eerder gebleken is, is ruimen een effectief bestrijdingsmiddel in Nederland.

Op een verzoek van mevrouw Nielen te bevestigen dat de 1 km-zone door wetenschappelijk onderzoek wordt ondersteund, antwoordt de heer Stegeman (Faculteit Diergeneeskunde Universiteit Utrecht) dat de 1 km-zone ruimen niet afkomstig is van de mkz-crisis, maar bij de klassieke varkenspest (kvp) is vastgesteld. De 1 km-zone wordt niet door onderzoek ondersteund.

Mevrouw Bredenoord (Stichting Ent Europa) merkt op dat in tegenstelling tot wat LNV stelt er geen keuze is tussen ruimen of vaccineren. Er moet altijd geënt worden. Tijdens de mkz-crisis in 2001 is gebleken dat enten effectief is. Ruimen heeft toen slechts geleid tot verdere verspreiding van het virus. De heer Stein (Voedsel- en Warenautoriteit) deelt mee dat er 16 teams (frontteams) in opleiding zijn. De ervaring in deze teams zal zodanig worden, dat fouten uit het verleden niet herhaald zullen worden. De heer Venneman (Organisatie voor de export van vee en sperma) merkt op dat zijn organisatie tegen beschermende vaccinatie is, zij heeft altijd gepleit voor onderdrukkende vaccinatie. Venneman is blij dat er toch nog een afweging plaatsvindt in de crisisstaf van LNV. Dat geeft de mogelijkheid dat in bepaalde gevallen niet besloten wordt tot vaccinatie maar tot ruimen. Voorts merkt hij op dat wat het COV in deze bijeenkomst zegt, haaks staat op de inhoud van de brieven die aan de minister zijn gestuurd. Op een vraag zegt Venneman dat levend vee beslist niet het land zal uitgaan bij een uitbraak en enten.

Mevrouw Ruig (Holland Genetics). Als KI-stieren geënt moeten worden verwachten wij grote exportproblemen. Wij hebben ook te maken met RL 88407. 5% van de rietjes moet onderzocht worden, wat € 2 miljoen aan extra kosten meebrengt. Zij pleit voor quarantaine. De maatregelen moeten vooraf goed kortgesloten worden.

De heer De Jong (Kwantitatieve Veterinaire Epidemiologie Wageningen UR): van tevoren moet besloten zijn wat je gaat doen. Het is een kwestie van maatwerk, maar in principe is besloten wat we doen en als er een uitbraak komt ga je om de tafel zitten en kun je kijken of je van de plannen af moet wijken. In die 72 uur stand stil heb je maar weinig tijd en is er alle kans dat je verkeerde beslissingen neemt. Je moet die tijd ook benutten om alvast de discussie met Brussel te voeren.

Nielen geeft aan dat voor beschermende vaccinatie inderdaad van tevoren toestemming gevraagd moet worden.

De voorzitter merkt op dat het voorkoken bij de Europese Commissie al is gebeurd. De Europese Commissie hecht eraan dat wij niet klakkeloos gaan enten en een standaardrecept gaan toepassen. We moeten met een goed onderbouwd verhaal komen.

Voorzitter: de minister zegt dat wij gaan enten. LNV komt met de mededeling dat in veel gevallen geënt zal worden. Als er geënt wordt is het scenario redelijk duidelijk. Er is volop beweging.

Men komt terug op het IRMA-rapport. De Jong geeft aan niet bij dit onderzoek betrokken te zijn geweest.

De heer Wensing (Raad voor Dieraangelegenheden) merkt op dat het zonneklaar is dat wij onze vingers gebrand hebben aan de voorspellingen van Wageningen uit het verleden. Wij hebben het vaccinatiebeleid afgeschaft op basis van modellen, uit Wageningen. In 1992 meenden wij dat het goed geregeld was, maar dat is anders uitgekapt.

De voorzitter: Wageningen is een instituut van naam en faam.

De Jong geeft aan dat elk onderzoek zijn beperkingen heeft, maar simulatiemodellen zijn niet de goede tool om concrete bestrijdingsbeslissingen op te baseren. Daarom pleit hij ook voor goede criteria.

De heer Vesseur (Productschappen Vee, Vlees en Eieren) deelt mee dat het PVC samen met de NZO een petitie heeft opgesteld om problemen te signaleren en oplossingen te vinden. Maar de zaken blijven problematisch. Wij willen dat het beleid maatschappelijk acceptabel is, de bestrijding zinvol en ook dat de ondernemer ermee uit de voeten kan. Hij geeft in overweging een gedifferentieerd beleid te voeren voor verschillende diersoorten. Varkensvlees kan een geweldig economisch probleem worden. Als het belangrijk is te vaccineren, dan moet het ook zo snel mogelijk gedaan worden. Daarmee beperk je de uitbraak zo veel mogelijk en beperk je tevens het probleem met de afzet van de producten. Hij

vindt de discussie over de deskundigengroep belangrijk, evenals duidelijke criteria vooraf. Als mensen weten wat er gaat gebeuren kunnen ze daarop anticiperen. Dan kunnen ook bepaalde voorzieningen getroffen worden. Hij bepleit in de deskundigengroep te werken met mensen die de praktijk goed kennen. Wat de modellen betreft: je hebt een aantal aannames in zo'n model, maar het blijft een model. Het is maar hoe je met die modellen omgaat en welke gegevens je erin stopt. Kijk goed naar die aannames. Geen enkel model is de waarheid voor een actuele uitbraak. We moeten een beleid hebben dat zo breed mogelijk draagvlak heeft in de Nederlandse samenleving. Hij wijst erop dat er in niet-dierdichte gebieden weinig dieren te vaccineren zijn en er ook minder economische schade is. Voorzitter: in geval van een uitbraak moeten voorbereidingen voor vaccineren getroffen worden. In Brussel moet een plan worden voorgelegd. Brussel heeft ons toegezegd dat binnen die termijn van 72 uur stand stil er gelegenheid zal zijn het verhaal aan het Permanente Comité voor te leggen. Dat hoeft op zich niet veel vertraging op te leveren. Het Comité is zich ervan bewust dat er snel gehandeld moet worden.

Stegeman noemt als zijn punten: criteria voor vaccinatie, de discussie rond het IRMA-rapport en de deskundigengroep. Je moet een goed model hebben om te kijken of het effectief is. Op voorhand moet duidelijk zijn welke gegevens je nodig hebt en welke analysemodellen. Hij heeft scepsis over de 2 km, maar hij wil ook zijn collega-wetenschappers niet afvallen. Er zat echter geen enkele mkz-deskundige of veterinaire deskundige in de onderzoeksgroep. Hij betwijfelt of ruimen een internationaal geaccepteerde manier van bestrijden is. En het woord 'zeer' bij effectief op p. 2 kan wat hem betreft weggelaten worden.

De heer Barteling (viroloog, verbonden geweest aan ID Lelystad) wijst op het voorstadium, wanneer er nog geen laboratoriumuitslag is. Is het dan niet op voorhand verstandig het bedrijf zelf, of eventuele contactbedrijven, helemaal te decontamineren en op voorhand te gaan vaccineren bij de contactbedrijven? Je perkt het risico van de verdere verspreiding van het virus daarmee in. De voorzitter zegt toe deze suggestie mee te nemen.

Desgevraagd zegt de voorzitter dat de uitslagen van tests in ieders belang z.s.m. bekend moeten worden.

Beschikbaarheid vaccins

De heer Van Rooij (ID Lelystad): er is een basisvoorraad vaccin beschikbaar voor verschillende types virus. We kunnen binnen 3 à 4 dagen 500.000 doses beschikbaar hebben en na nog eens 3 à 4 dagen opnieuw 500.000 doses. Zijn collega vult aan: 3 à 4 dagen na vaccinatie zijn de dieren al beschermd. Binnen 7 à 10 dagen is het allemaal helemaal zeker. Het beschermend effect is vrij snel aanwezig. LNV: of we vaccineren van binnen naar buiten of omgekeerd wordt per uitbraak beslist.

Barteling merkt op dat wanneer er een uitbraak in een naburig land is, Duitsland bijvoorbeeld, we dan al weten om welk type het gaat. We kunnen types vaccin invriezen en dan 50.000 doses al kant en klaar hebben liggen voor het geval dat. De 1 km-zone ruimen rond een besmet bedrijf bleek ten tijde van de mkz-crisis niét effectief en daarom is LNV toen overgegaan tot 2 km. Als dan echter de hele ruimingsmachinerie op gang komt, wordt het virus, door de chaos, de onduidelijkheden in de organisatie en de fouten die gemaakt worden, juist verspreid. Daarom moet te allen tijde meteen tot vaccinatie worden besloten.

Nielen: volgens de Europese Richtlijn wordt met de eerste uitbraak, die in Nederland bedoeld. De voorbereidingen op vaccinatie zullen al getroffen worden op het moment van een dreiging. Een deskundigengroep kan eerder met een advies komen als er een dreiging is vanuit het buitenland en het type bekend is. Dat wordt zeker meegenomen.

De heer Sutmöller (internationaal erkende mkz-specialist) vraagt waarom niet het hele gebied gevaccineerd wordt. Naar zijn ervaring is dat veel effectiever.

De heer Markus (Nederlandse Melkveehouders Vakbond) stelt dat de NMV pertinent wil vaccineren. De economische consequenties zijn miniem. Wij hebben een geneesmiddel, wij gaan niet ruimen, wij gaan vaccineren. Er wordt voortdurend gepraat en veel vergaderd, maar we moeten snel naar een oplossing toe en naar beleid. Juist het gesleep van mensen met dieren tijdens het ruimen verspreidt het virus. LNV heeft geen draagvlak voor ruimen. De voorzitter merkt op dat besmette bedrijven geruimd moeten worden. Wij ruimen om te voorkomen dat andere bedrijven besmet raken.

Wanneer werkt beschermende vaccinatie?

De heer Geurts (secretaris Nederlandse Varkenshouders Vakbond) dringt er bij LNV op aan naar de werkelijkheid te kijken. Er is onderscheid tussen fok- en vleesvee. Hij vraagt duidelijkheid over de strategie voor vaccinatie. Binnen welke tijd werkt een vaccinatie? ID Lelystad geeft daarop aan dat het 7 à 10 dagen duurt voordat de vaccinatie werkzaam is.

ID Lelystad vult aan dat de 10 dagen gelden voor normale vaccinatie. Er zijn vaccins die extra potent zijn, die binnen 4 à 5 dagen werken. De beschermingsperiode die ID Lelystad geeft, betreft een volledige vaccinatiepopulatie, waarbij men ervan uitgaat dat een minimale hoeveelheid virus wordt geïntroduceerd. De ziekte kan weer doorbreken als er volop zieke dieren naast gezet worden.

Barteling zegt dat er na 5 dagen geen doorbraken meer zijn en dat daarom ook geen drie dagen (tijdens de stand stil) gewacht moet worden alvorens te gaan enten.

Sütmöller vertelt dat hij heeft geënt in grote varkensbedrijven waar al mkz was. Na 3 à 4 dagen hield de verspreiding binnen het bedrijf op. Dat is een voorbeeld hoe vaccinatie kan werken.

Barteling stelt voor het hele gebied in één klap te vaccineren en niet ook nog in het vaccinatiegebied gebieden te hebben waar niet geënt wordt, zoals LNV nu voorstelt. Een alternatief kan zijn alle hobbydieren in dat gebied te vaccineren.

Nielen deelt mee dat IRMA epidemiologisch onderzoek heeft gedaan naar de effectiviteit van op meer dan 2 km vaccineren. Dat meer vaccineren levert geen toegevoegde waarde op.

Urlings: aan die voorspellingen van IRMA hebben wij onze vingers al eens lelijk gebrand.

Voorzitter: dit rapport is ook internationaal toonaangevend.

Naar aanleiding van een vraag van Markus over import van kalveren uit de Oekraïne stelt LNV dat geen mkz-geïnfecteerde dieren worden geïmporteerd. Maar de NMV heeft het risico aangegeven. LNV begrijpt de zorgen over mkz-geïnfecteerde dieren.

Criteria

Stegeman merkt op dat de groep van deskundigen hem verontrust. Het hele systeem verdwijnt in een black box, waardoor het hele verhaal wazig wordt. De criteria moeten vooraf helder zijn. Hij dringt aan op transparantie.

LNV reageert hierop door op te merken dat deze bijeenkomst niet bedoeld is om met elkaar afspraken te maken; de vertegenwoordigers mogen van LNV geen toezeggingen verwachten. LNV wil suggesties horen om het stuk *Vaccinatiestrategie* verder uit te werken.

De heer Oosterbaan (Stichting Kinderboerderijen Nederland) merkt op dat LNV de criteria van tevoren moet vaststellen, dan zijn ze namelijk ook controleren

Nielen: we hebben een algemene stand still voor heel Nederland van 72 uur. Besmette bedrijven moeten gewoon geruimd worden. Naar die 1 km-zone zal LNV nader moeten kijken, die komt voort uit de adviezen rond de kvp.

Wensing onderschrijft de opmerking dat de criteria zo helder mogelijk moeten worden vastgelegd. Wij hebben zoveel leergeld betaald voor het feit dat wij achter de feiten aanliepen, voor het feit dat de discussie veel te lang duurde.

De heer De Groot (Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde) onderschrijft dat de criteria helder moeten zijn.

Economische gevolgen/afzet

Oosterbaan zet grote vraagtekens bij de economische schade bij beschermende vaccinatie. Nederland importeert geënt vlees, dus LNV moet zich niet beroepen op economische schade, dat is zwaar overdreven.

Mevrouw Van Niersen (Werkgroep Landbouw en Armoede) mist de vertegenwoordigers van de zuivel- en vleesverwerkende industrie en de supermarkten. De afzet van de gevaccineerde producten moet goed geregeld zijn, dat is een eerste voorwaarde. De boeren kunnen niet alleen opdraaien voor alle consequenties. Ze worden al twee keer getroffen, namelijk door het doden van hun dieren en het feit dat ze geconfronteerd worden met het verlies van inkomen. De inbreng van de industrie en de supermarkten is minimaal. Voor de minister ligt er hier ten aanzien van deze partijen een taak en een verantwoordelijkheid.

LNV deelt hierop mee dat de minister ook met die partijen al besprekingen heeft; die contacten zijn er wel degelijk. Overigens worstelt ook LNV met dit dilemma.

De Dierenbescherming is bang dat de dieren dan wel gevaccineerd zijn maar dat er verder niets mee kan, dat ze ook economisch niet interessant zijn als ze in leven worden gelaten en dat ze vervolgens alsnog gedood worden.

Nielen: producenten hebben de neiging de schade maximaal voor te stellen. Het is erg lastig om alle belangen die in het geding zijn goed tegen elkaar af te wegen en de juiste keuzes te maken. Zuid-Amerika exporteert geen varkensvlees. Wij exporteren niet dat soort, die kwaliteit rundvlees. Het ministerie is heel nadrukkelijk ook bezig met allerlei acties om de acceptatie van producten van gevaccineerde dieren in de toekomst te bevorderen. Binnen de OIE en de EU, in zijn contacten met andere landen is LNV druk bezig deze problematiek aan de orde te stellen. Dit is duidelijk een punt van aandacht voor het ministerie.

De heer Urlings (Dumeco/COV) dringt aan op heroverweging van de economische argumenten. In het rapport van IRMA kan Dumeco/COV zich gedeeltelijk niet vinden, m.n. niet in de gebruikte uitgangspunten. Hij dringt erop aan de beheersbaarheid van een uitbraak mee te wegen. Het instrument van vaccinatie moet veel sneller worden ingezet. Een zo spoedig mogelijke vaccinatie is een verzekering om een uitbraak niet uit de hand te laten lopen. Als het uit de hand loopt hebben wij echt een groot probleem. Over de economische argumenten moeten LNV en Dumeco/COV het nog nader met elkaar hebben. Het gaat er in eerste instantie om de ziekte zo snel mogelijk en met zo groot mogelijke zekerheid te beheersen. Je mag verwachten dat de derde-landen toch wel meteen hun grenzen dichtgooien. Wij moeten individueel met die derde-landen gaan praten. Hoe sneller je ingrijpt met het instrument van vaccinatie, hoe kleiner het volume gevaccineerd product dat weggewerkt moet worden. Geurts vraagt of Dumeco dus bereid is het volume van gevaccineerd vlees af te zetten. Hij wil graag dat dit goed genotuleerd wordt.

Osinga merkt op dat het afzetprobleem opgelost moet worden. Met bse is het ook gelukt. Hij zegt blij te zijn met de uitspraken van COV. Hij heeft problemen met het nieuwe stempel voor varkensvlees. Er moet voortgang geboekt worden.

Hobbydieren

Mevrouw Polman (Nederlandse Belangenvereniging van Hobbydierhouders) hoopt dat de discussie t.a.v. de hobbydieren onnieuw kan worden opgepakt. De deskundigengroep, die nu in oprichting is, moet in vreedstijd operationeel worden. Nu is het allemaal erg vrijblijvend geformuleerd. De hobbydierhouders hebben geen behoefte aan gedifferentieerd beleid als er maar z.s.m. gevaccineerd kan worden, maar de discussie komt steeds terug op de economische belangen en de afzet van gevaccineerd vlees; de NBvH is er niet gerust op dat dat goed gaat. Er is een groep dieren die nooit op de markt komt. De NBvH wil die dieren laten chippen en laten registreren. Mevrouw Polman dringt erop aan voortgang te maken, het advies openbaar te maken en daarmee inzichtelijk wat de deskundigengroep beslist. Verder wil de NBvH aanscherping van de criteria.

De voorzitter begrijpt de teleurstelling van de NBvH dat het allemaal zo lang duurt. Het ministerie zal verder contact hebben.

De Dierenbescherming verwacht dat bij een uitbraak hobbydieren naar veiliger oorden zullen worden getransporteerd.

Melk

De heer Berg (Nederlandse Zuivelorganisatie). De standpunten over vaccinatiestrategie zijn over tafel geweest. Hij vraagt hoe het ministerie het logistieke probleem voor het ophalen van de melk ziet.

Afsluiting

De bijeenkomst wordt afgesloten met de opmerking van de voorzitter dat LNV van de vertegenwoordigers input heeft gekregen waar LNV wat mee kan.

17.01.2005/db
Stichting Ent Europa